

9 клас
Українська література
Євген Гребінка.

Вірш «Човен». Образ небезпечної морської плавби як уособлення життєвого шляху людини. Пісенна (романсова) лірика поета українською та російською мовами («Ні, мамо, не можна нелюба любить», «Чёрные очи»)

Стрембицька Л.А.

Мета:

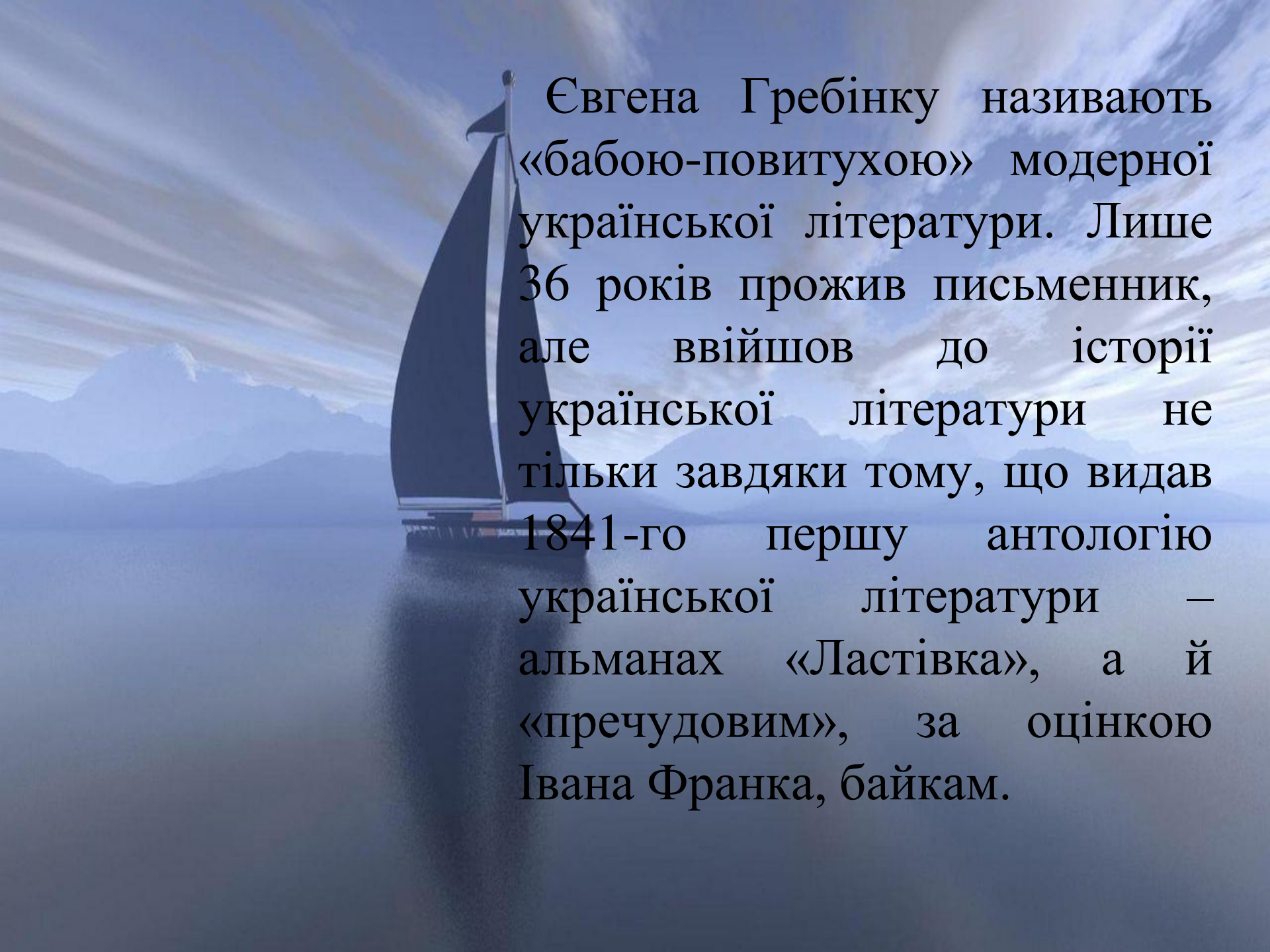
- сприяти осмисленню учнями місця творчої спадщини Євгена Гребінки в українській літературі;
- розкрити красу й неперевершеність творів митця, розвивати образне мислення, естетичні почуття, уміння помічати художні деталі, аналізувати та робити висновки, аргументувати власні міркування;
- виховувати любов до рідного слова, формувати активну життєву позицію.

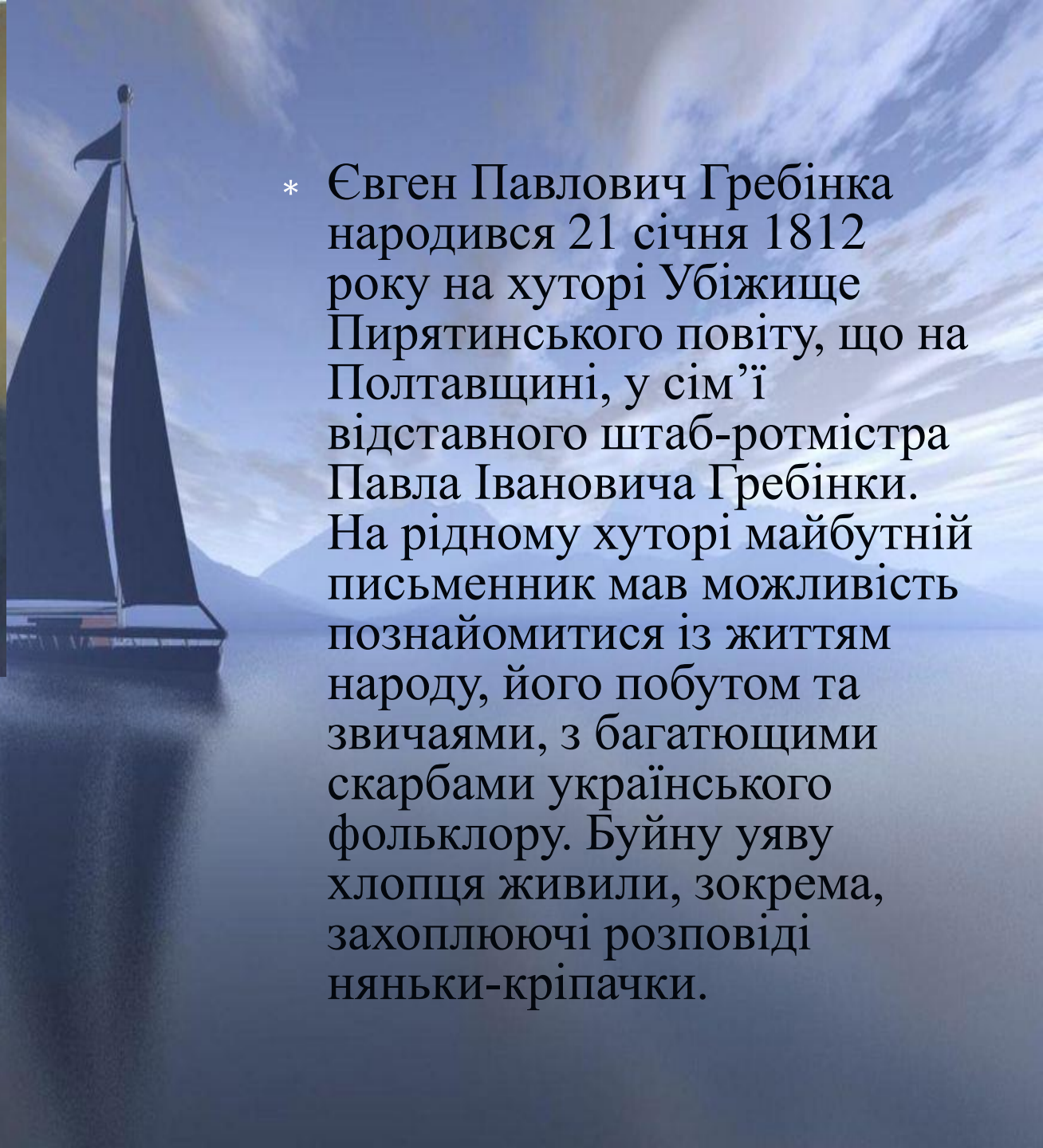
Епіграф уроку

Український романтизм
сконцентрувався на нації, котра
вмирала, народі, який сходив з
історичної сцени.

Соломія Павличко

Євгена Гребінку називають «бабою-повитухою» модерної української літератури. Лише 36 років прожив письменник, але ввійшов до історії української літератури не тільки завдяки тому, що видав 1841-го першу антологію української літератури — альманах «Ластівка», а й «пречудовим», за оцінкою Івана Франка, байкам.

- * Євген Павлович Гребінка народився 21 січня 1812 року на хуторі Убіжище Пирятинського повіту, що на Полтавщині, у сім'ї відставного штаб-ротмістра Павла Івановича Гребінки. На рідному хуторі майбутній письменник мав можливість познайомитися із життям народу, його побутом та звичаями, з багатючими скарбами українського фольклору. Буйну уяву хлопця живили, зокрема, захоплюючі розповіді няньки-кріпачки.

* Початкову освіту здобув удома. 1825–1831-го навчався в Ніжинській гімназії вищих наук, де почав писати вірші та брав участь у виданні рукописних журналів, складених з учнівських творів М. Гоголя, Н. Кукольника, М. Прокоповича, Г. Гребінки.

1831 року Гребінка закінчив гімназію. Того ж року на сторінках «Украинского альманаха» в Харкові побачив світ його перший друкований твір – вірш «Рогдаев пир». У 1834р. переїздить до Петербурга. Там працює вчителем російської словесності.

Ніжинська гімназія вищих наук

Євген Павлович Гребінка
був особисто знайомий із
Т.Г. Шевченком. Брав
участь у викупі товариша з
кріпацтва. У 1840р.
допоміг у виданні
«Кобзаря».

У 1843р. разом відвідали
Україну.

Ще й нині на запустілій садибі – у
родинному маєтку Гребінки – живе
самотньо-одинокотовсте дерево – каштан,
що його, за переказами, і посадили Тарас
та Євген на знак свого приятелювання.

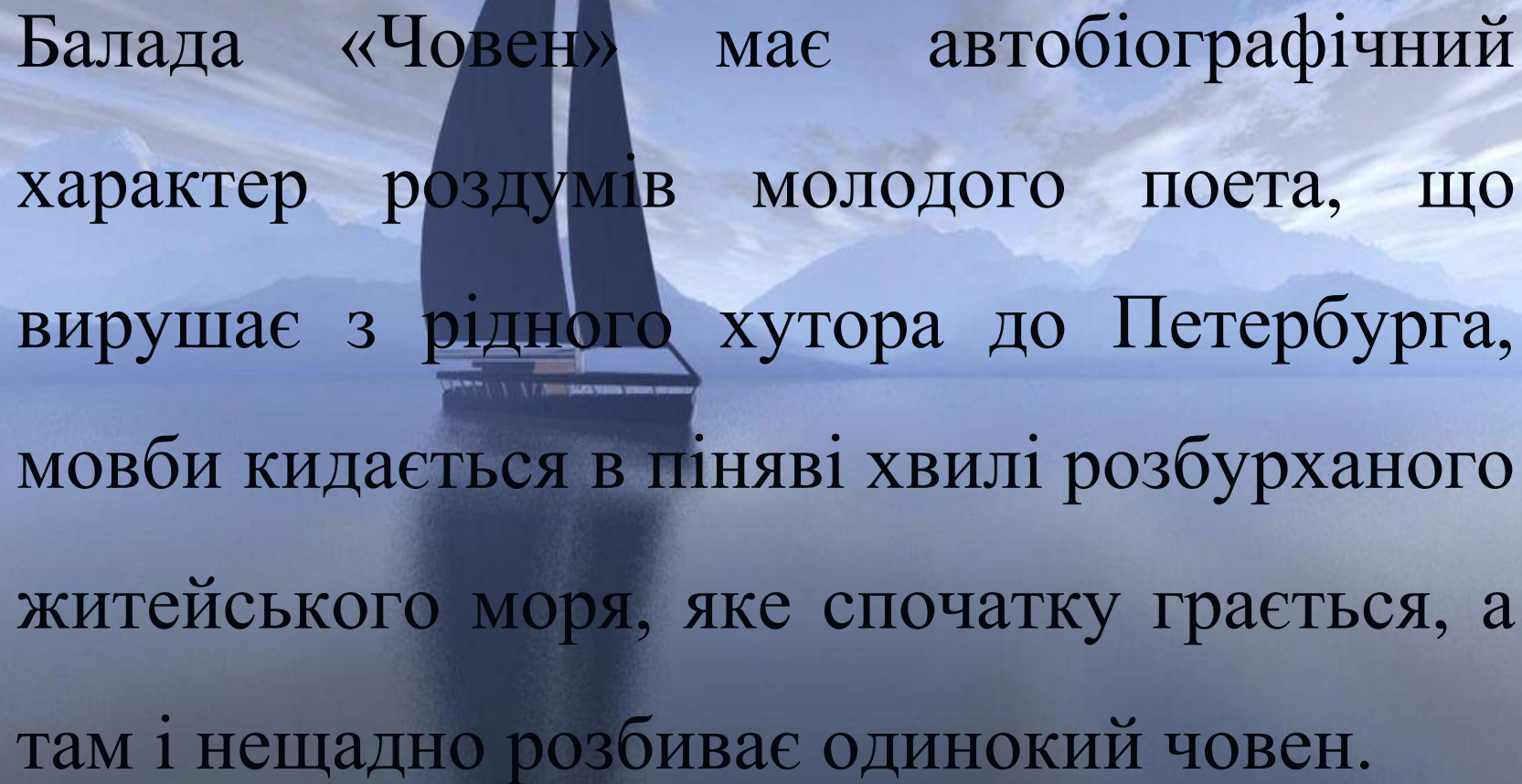

Помер Є. Гребінка 3 грудня 1848 року в Петербурзі. І хоч помер Гребінка в далекому Санкт-Петербурзі, де й провів більшу частину свого короткого життя, він заповідав бути похованим на рідній землі українській:

«Візьміть мене додому... Хай мені заспіває жайвір степовий у рідному краю...» І воля його була виконана. Спочиває поет у рідній Мар'янівці, на пагорбі при гостинці — колишньому Чумацькому шляху, — неподалік своєї родинної садиби.

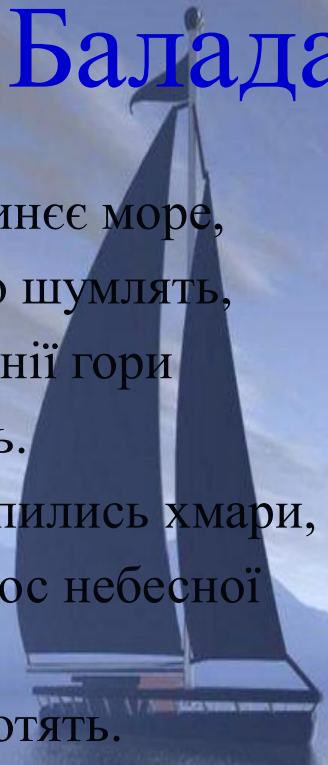
Що називається баладою?

Балада – жанр ліро-епічної поезії фантастичного, соціально-побутового або історико-героїчного характеру з драматично напруженим сюжетом і здебільшого трагічною розв'язкою.

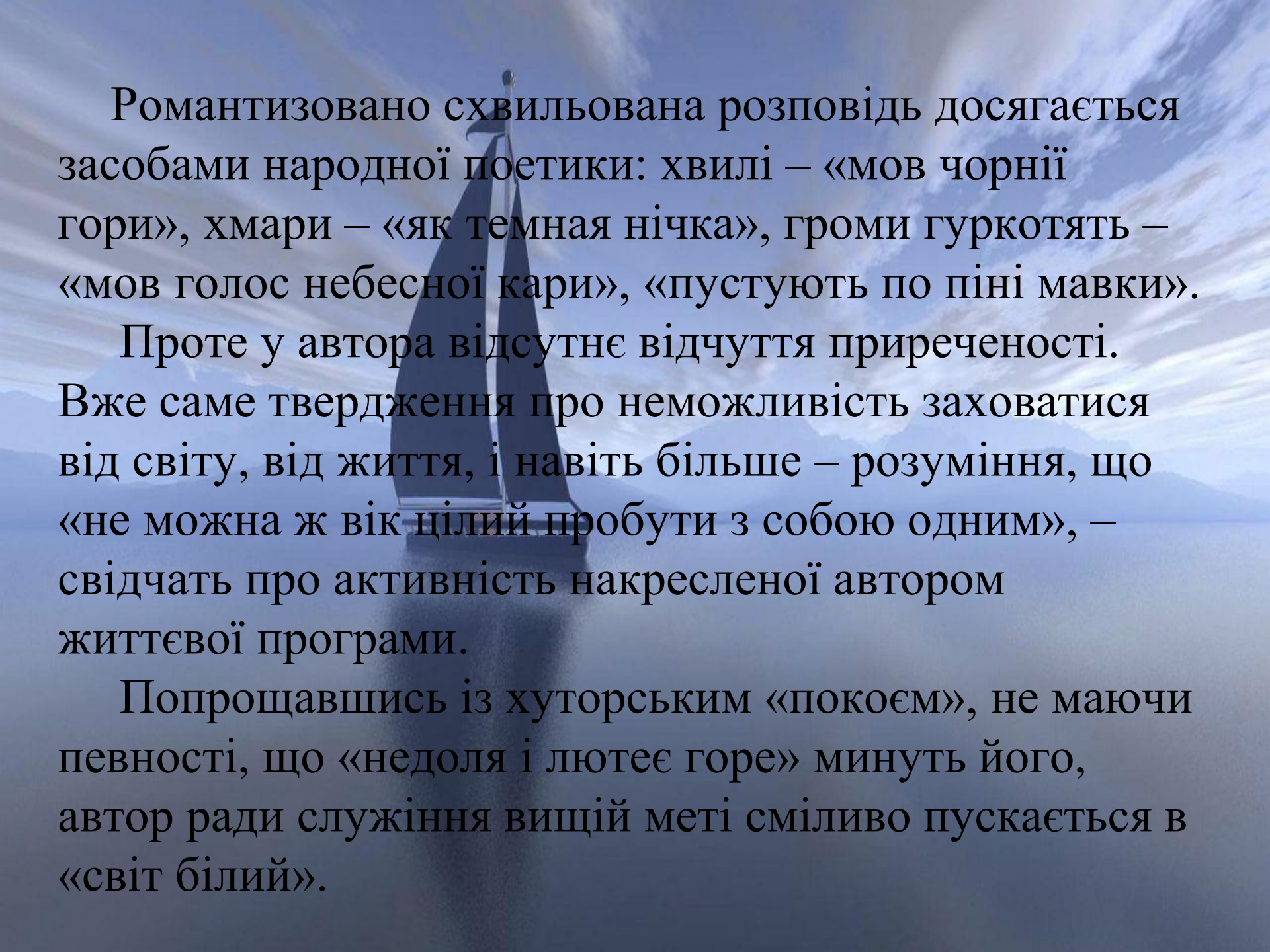
Балада «Човен» має автобіографічний характер роздумів молодого поета, що вирушає з рідного хутора до Петербурга, мовби кидається в піняві хвилі розбурханого житейського моря, яке спочатку грається, а там і нещадно розбиває самотній човен.

Балада “Човен”

Заграло, запінилось синєє море,
І буйнії вітри по морю шумлять,
І хвиля гуляє, мов чорнії гори
Одна за другою біжать.
Як темная нічка, насупились хмари,
В тих хмарах, мов голос небесної
 кари,
За громом громи гуркотять.
Іграє і піниться синєє море.
Хтось човен на море пустив,
Бурхнув він по хвилі, нирає на волі,
Од берега геть покотив;
Качається, бідний, один без
 весельця.

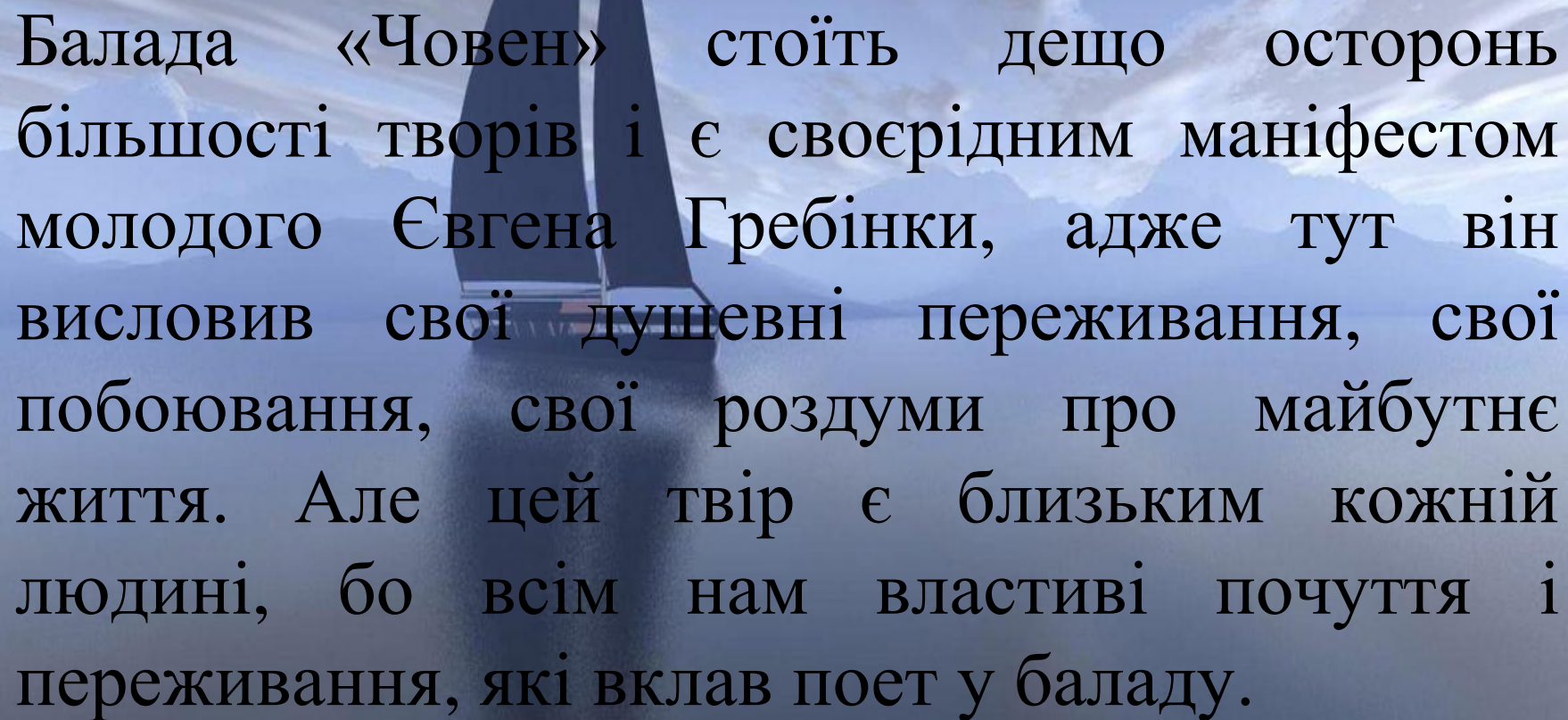
Ох, жаль мені човна, ох, жаль мого
 серця!
Чого він під бурю поплив?
Ущухнуло море, і хвилі вляглися;
Пустують по піні мавки;
Уп'ять забіліли, уп'ять простяглися
По морю кругом байдаки;
Де ж човен дівався, де плавле мій
 милий?
Мабуть, він не плавле, бо онде по хвилі
Біліють із його тріски.
Як човнові море, для мене світ білий
Ізмалку здавався страшним;
Да як заховаться? не можна ж вік цілий
Пробути з собою одним.
Прощай, мій покою, пускаюсь у море!
І, може, недоля і лютеє горе
Пограються з човном моїм.

Романтизовано схвильована розповідь досягається засобами народної поезики: хвилі — «мов чорнії гори», хмари — «як темная нічка», громи гуркотять — «мов голос небесної кари», «пустують по піні мавки».

Проте у автора відсутнє відчуття приреченості. Вже саме твердження про неможливість заховатися від світу, від життя, і навіть більше — розуміння, що «не можна ж вік цілий пробути з собою одним», — свідчать про активність накресленої автором життєвої програми.

Попрощавшись із хуторським «покоєм», не маючи певності, що «недоля і лютеє горе» минуть його, автор ради служіння вищій меті сміливо пускається в «світ білий».

Балада «Човен» стоїть дещо осторонь більшості творів і є своєрідним маніфестом молодого Євгена Гребінки, адже тут він висловив свої душевні переживання, свої побоювання, свої роздуми про майбутнє життя. Але цей твір є близьким кожній людині, бо всім нам властиві почуття і переживання, які вклав поет у баладу.

Літературний аналіз твору

Тема: роздуми поета про майбутнє життя

Ідея: зображення всіх негараздів та випробувань людського життя: жорстокості буття, безвиході, самотності особистості; показ протистояння особистості та навколишнього світу.

Рід: ліро-епос

Жанр: балада

Художні засоби:

Епітети: синєє море; буйнії вітри; чорнії гори;

Порівняння: хвиля гуляє, мов чорнії гори; в тих хмарах, мов голос небесної кари: як човнові море, для мене світ білий; як темная нічка, насупились хмари.

Метафори: заграло море; хвиля гуляє; грає море; човен ниряє; хвилі вляглися; недоля і горе пограються з човном моїм.

Зменшувально-пестливі форми: нічка, весельце.

Алітерація: в останньому рядку першої строфи балади повторюються звуки «р», «г», які передають гуркіт грому.

Що називається романсом?

Романс — невеликий за обсягом вірш та музичний твір для сольного співу з інструментальним акомпанементом.

Романс “Ні, мамо, не можна нелюба любить”

Ні, мамо, не можна нелюба любить,
Нещасная доля із нелюбом жить.
Ох тяжко, ох важко з ним річ
Розмовляти
Хай лучче буду я ввесь вік дівувати.
Хіба ти не бачиш, яка я стара?
Мені в домовину лягати пора.
Як очі закрию, що буде з тобою?
Останешся, доню, одна сиротою.
А в світі якеє життя сироті?
І горе, і нужду терпітимеш ти.
А дочку пустивши, мовляв, на
поталу,
Стогнуть під землею, як горлиця,
стану.

Ой мамо, голубко, не плач, не
ридай,
Готуй рушники й хустинки
вишивай.
Нехай за нелюбом я щастя утрачу,
Ти будеш весела, одна я заплачу.
Гей, там, на могилі, хрест божий
стоїть,
Під ранок й під вечір матуся
квилить:
Ой Боже мій, Боже! Що я
наробила?
Дочку, як схотіла, із світа згубила!

Аналіз твору Євгена Гребінки "Ні, мамо, не можна нелюба любить"

Тема. Основна тема твору – конфлікт між почуттям обов’язку перед батьками та особистим щастям. Автор піднімає важливе питання про право людини на власне кохання та вибір шлюбного партнера.

Ідея. Головна ідея твору полягає у тому, що шлюб має ґрунтуватися на взаємній любові, а не на соціальних очікуваннях чи бажаннях батьків. Примусовий шлюб з нелюбою людиною розглядається як трагедія, яка може призвести до нещастя і навіть загибелі.

Композиція:

Твір побудований на контрасті між бажанням матері видати дочку заміж за багатого, але нелюбого чоловіка, та категоричною відмовою дочки. Цей конфлікт створює драматичну напругу і підкреслює силу почуттів головної героїні.

Образи:

Мати: Символізує покоління, яке керується традиціями і соціальними нормами. Вона бажає доньці матеріального благополуччя, але не враховує її почуття.

Дочка: Втілює прагнення до особистого щастя і свободи вибору. Вона відстоює своє право на кохання і готова пожертвувати матеріальними благами заради нього.

Мова і стиль:

Мова твору емоційна, насичена експресивними вигуками та звертаннями. Автор використовує контрастні образи, щоб підсилити драматизм ситуації. Стиль письма є романтичним, що підкреслює важливість почуттів і внутрішнього світу людини.

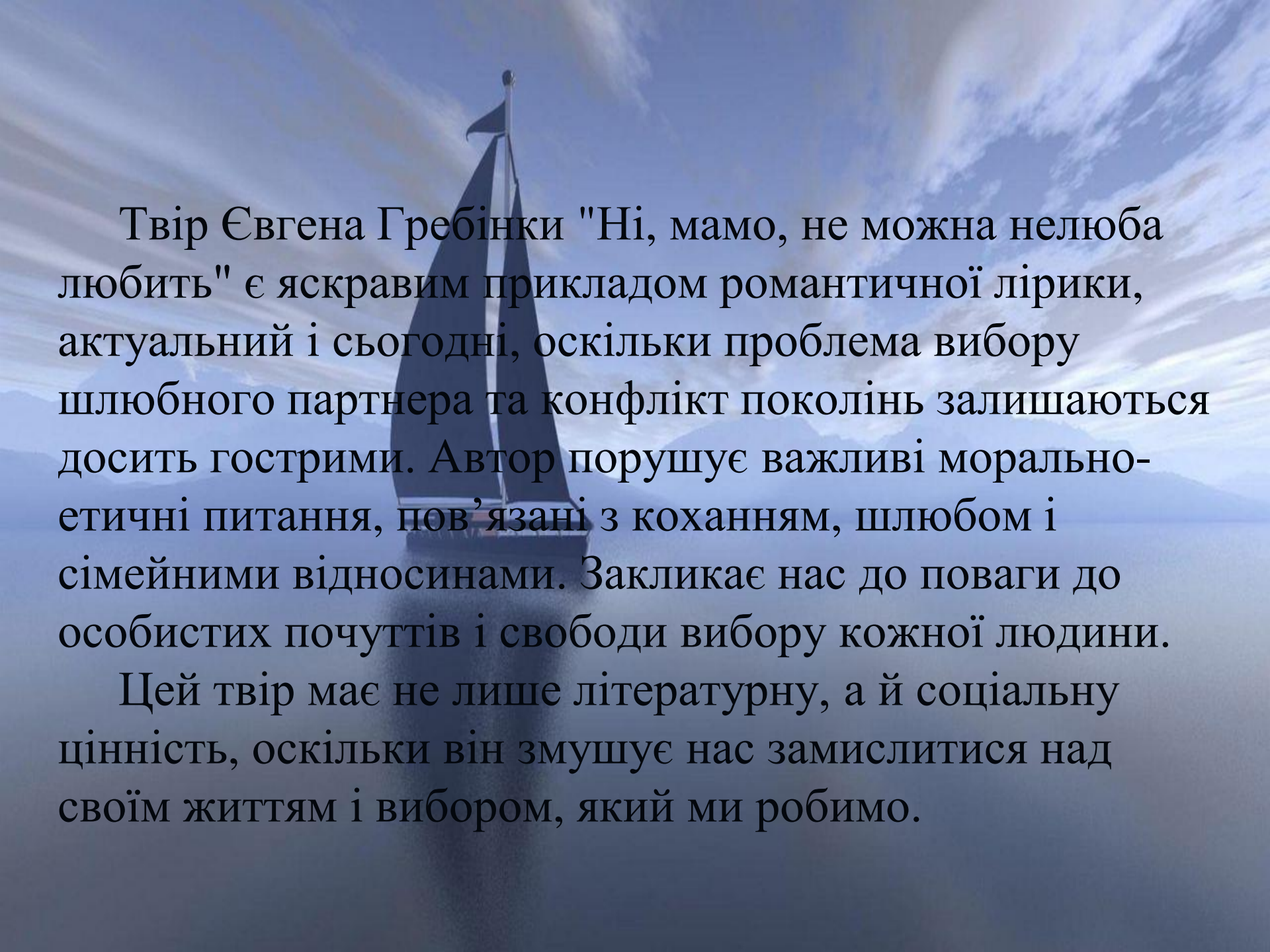
Художні засоби:

Епітети: "нелюба", "сиротою", "весела" тощо.

Повтори: "Ні, мамо", "Останешся, доню".

Риторичні запитання: "О, Боже мій милий! Що я наробила!".

Антитеза: протиставлення бажань матері і дочки.

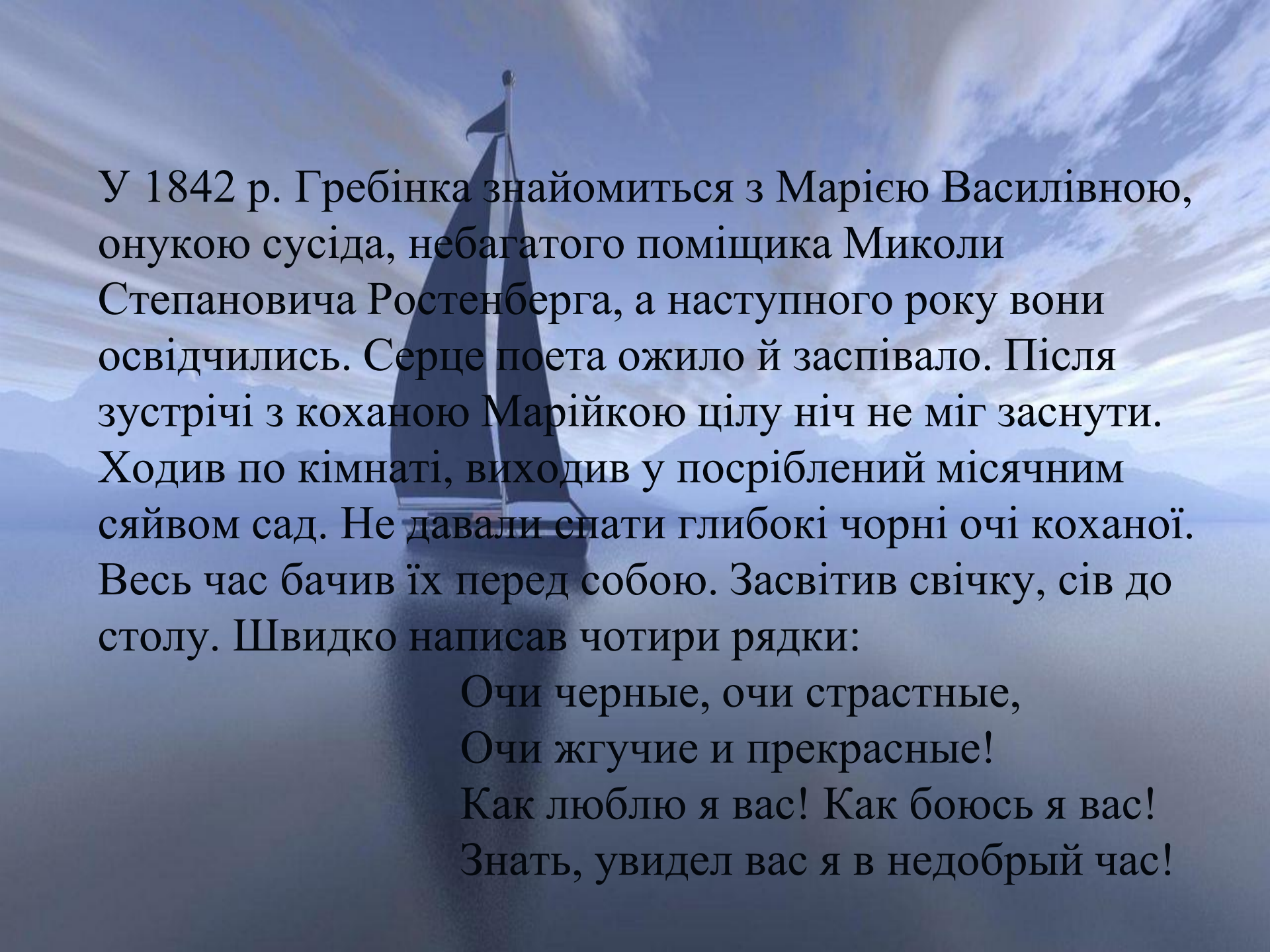
A sailboat with a dark sail is positioned in the center of the frame, sailing on a calm body of water. The background is a vast, blue sky filled with soft, white clouds. The overall mood is serene and contemplative.

Твір Євгена Гребінки "Ні, мамо, не можна нелюба любити" є яскравим прикладом романтичної лірики, актуальний і сьогодні, оскільки проблема вибору шлюбного партнера та конфлікт поколінь залишаються досить гострими. Автор порушує важливі морально-етичні питання, пов'язані з коханням, шлюбом і сімейними відносинами. Закликає нас до поваги до особистих почуттів і свободи вибору кожної людини.

Цей твір має не лише літературну, а й соціальну цінність, оскільки він змушує нас замислитися над своїм життям і вибором, який ми робимо.

Романс "Очі чорні" Євгена Гребінки – це один з найвідоміших і найулюбленіших творів української лірики. Його проста, але водночас глибока поетична мова, насичена емоціями і образами, зачарувала мільйони читачів і слухачів по всьому світу. Давайте розглянемо цей шедевр детальніше.

A sailboat with a dark sail and a small flag on the mast is positioned in the center-left of the frame. The background features a bright, hazy sky with rays of light emanating from behind the sun, which is partially obscured by clouds. The water is calm, reflecting the light from the sky. The overall scene is serene and romantic, fitting the theme of the text.

У 1842 р. Гребінка знайомиться з Марією Василівною, онукою сусіда, небагатого поміщика Миколи Степановича Ростенберга, а наступного року вони освідчились. Серце поета ожило й заспівало. Після зустрічі з коханою Марійкою цілу ніч не міг заснути. Ходив по кімнаті, виходив у посріблений місячним сяйвом сад. Не давали спати глибокі чорні очі коханої. Весь час бачив їх перед собою. Засвітив свічку, сів до столу. Швидко написав чотири рядки:

Очи черные, очи страстные,
Очи жгучие и прекрасные!
Как люблю я вас! Как боюсь я вас!
Знать, увидел вас я в недобрый час!

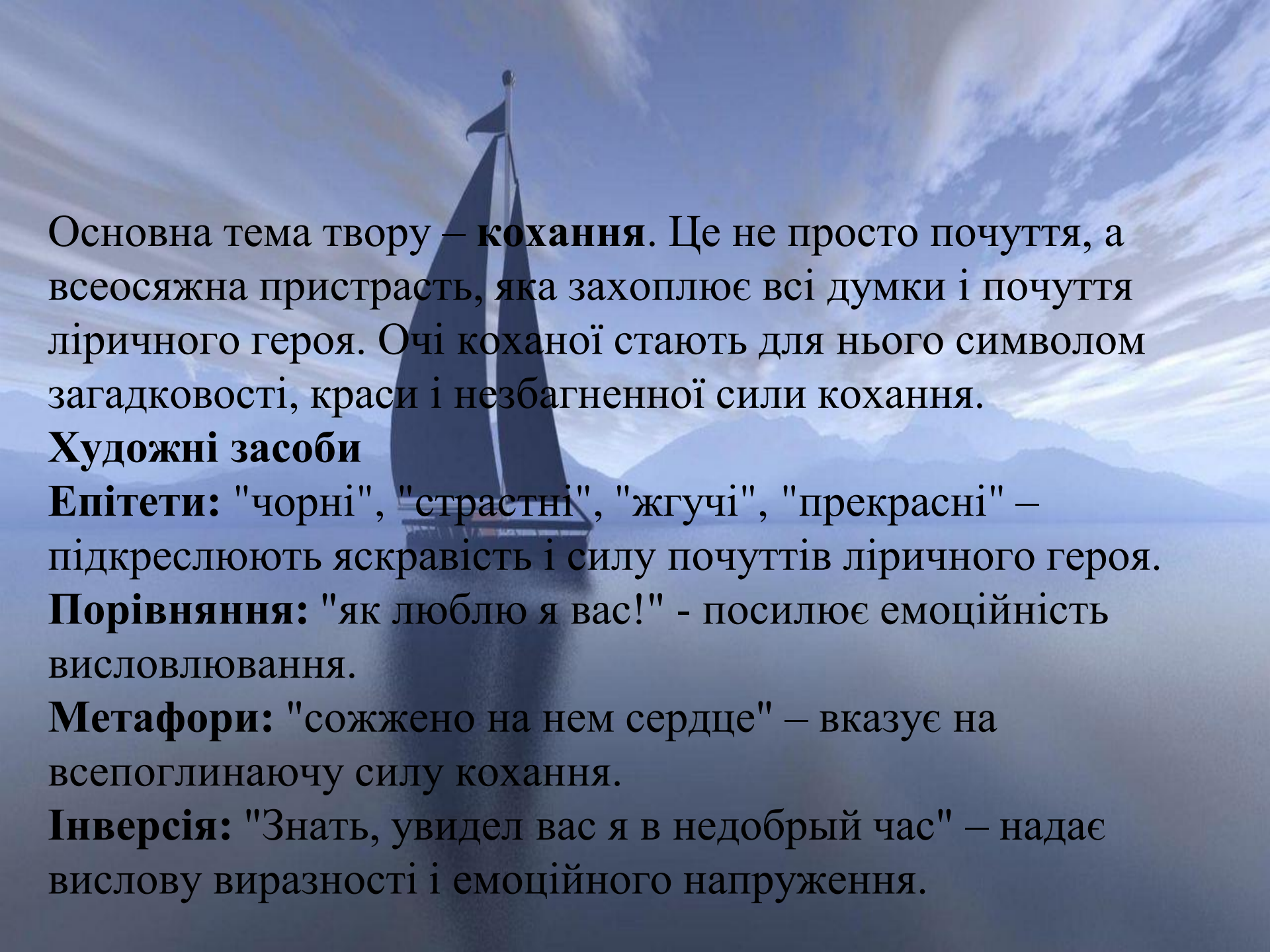
Романс “Очи черные”

Очи черные, очи страстные!
Очи жгучие и прекрасные!
Как люблю я вас! Как боюсь я вас!
Знашь, увидел вас я в недобрый
час!

Ох, не даром вы глубины темней!
Вижу праур в вас по душе моей,
Вижу пламя в вас я победное:
Сожжено на нем сердце бедное.

Но не грустен я, не печален я,
Утешительна мне судьба моя:
Все, что лучшего в жизни бог дал
нам,
В жертву отдал я огненным
глазам!

Основна тема твору – **кохання**. Це не просто почуття, а всеосяжна пристрасть, яка захоплює всі думки і почуття ліричного героя. Очі коханої стають для нього символом загадковості, краси і незбагненної сили кохання.

Художні засоби

Епітети: "чорні", "страстні", "жгучі", "прекрасні" – підкреслюють яскравість і силу почуттів ліричного героя.

Порівняння: "як люблю я вас!" - посилює емоційність висловлювання.

Метафори: "сожжено на нем сердце" – вказує на всепоглинаючу силу кохання.

Інверсія: "Знать, увидел вас я в недобрый час" – надає вислову виразності і емоційного напруження.

Композиція

Вірш має чітку композицію:

Зачин: образ очей коханої, які стали причиною непереборних почуттів.

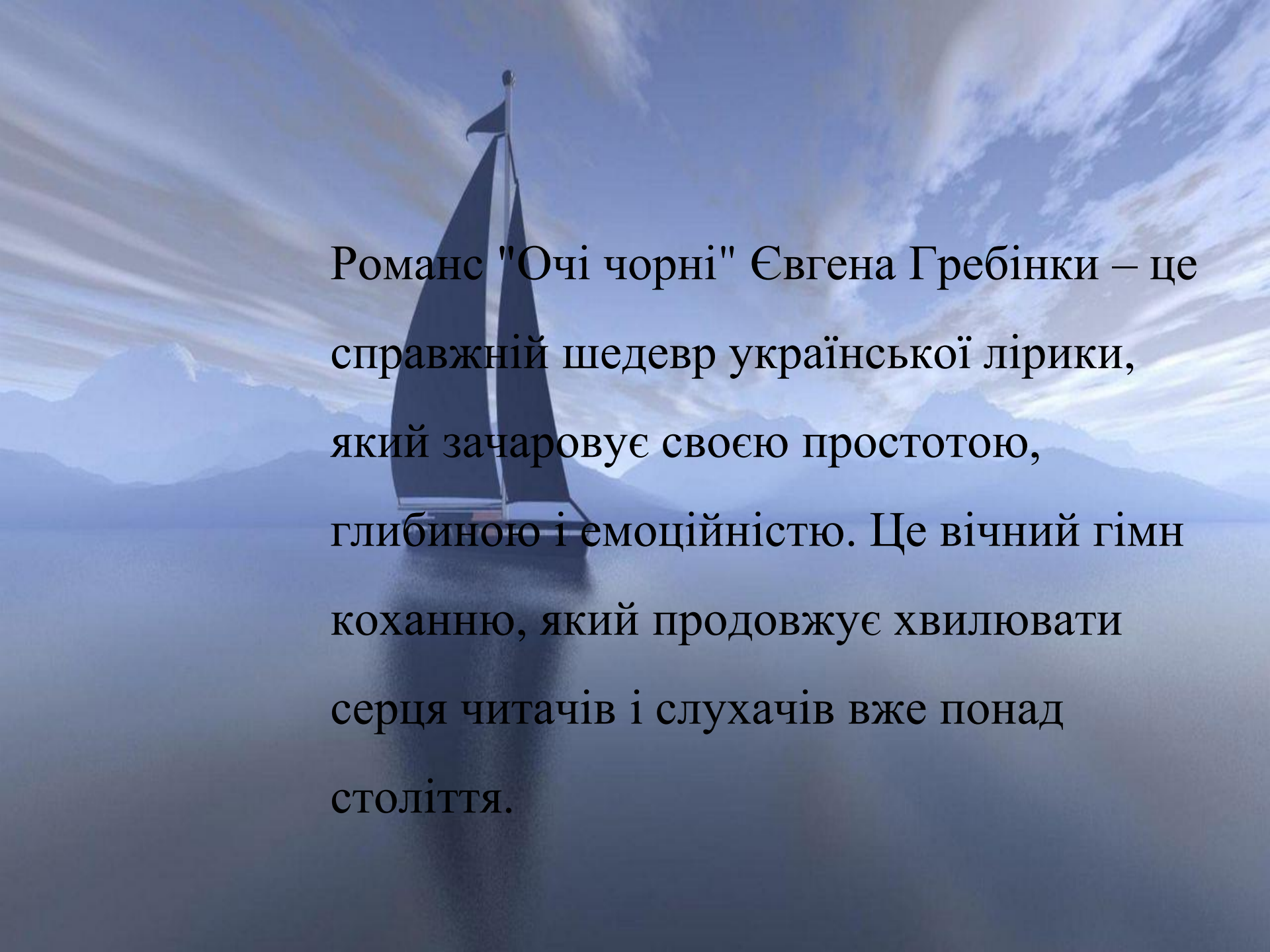
Розвиток: опис краси і сили кохання.

Кульмінація: визнання в коханні.

Розв'язка: гірка констатація того, що зустріч стала фатальною.

Ідея

Головна ідея твору – **всепоглинаюча сила кохання**. Воно може бути як щасливим, так і трагічним, але завжди залишається найсильнішим почуттям людини.

A sailboat with a dark sail is positioned on the left side of the frame, sailing on a calm, blue sea. The background features a vast, hazy landscape with distant mountains under a sky filled with soft, white clouds. Sunbeams radiate from behind the clouds, creating a serene and atmospheric scene. The text is overlaid on the right side of the image, centered vertically.

Романс "Очі чорні" Євгена Гребінки – це справжній шедевр української лірики, який зачаровує своєю простотою, глибиною і емоційністю. Це вічний гімн кохання, який продовжує хвилювати серця читачів і слухачів вже понад століття.

Значення романтизму для нового етапу розвитку слов'янських літератур.

Романтизм, як жоден інший літературний напрям, сприяв «пробудженню» молодих або відірваних від новішої європейської культури народів. Зокрема, визначну роль відіграв романтизм в пробудженні або відродженні слов'янських народів.

Український романтизм відіграв велику роль у вивченні історії, з романтикою, за словами Д. Чижевського, пов'язане "національне відродження", "воскресіння" нації.

Український романтизм, за словами С. Павличко, «сконцентрувався на нації, котра вмирала, народі, який сховався з історичної сцени»

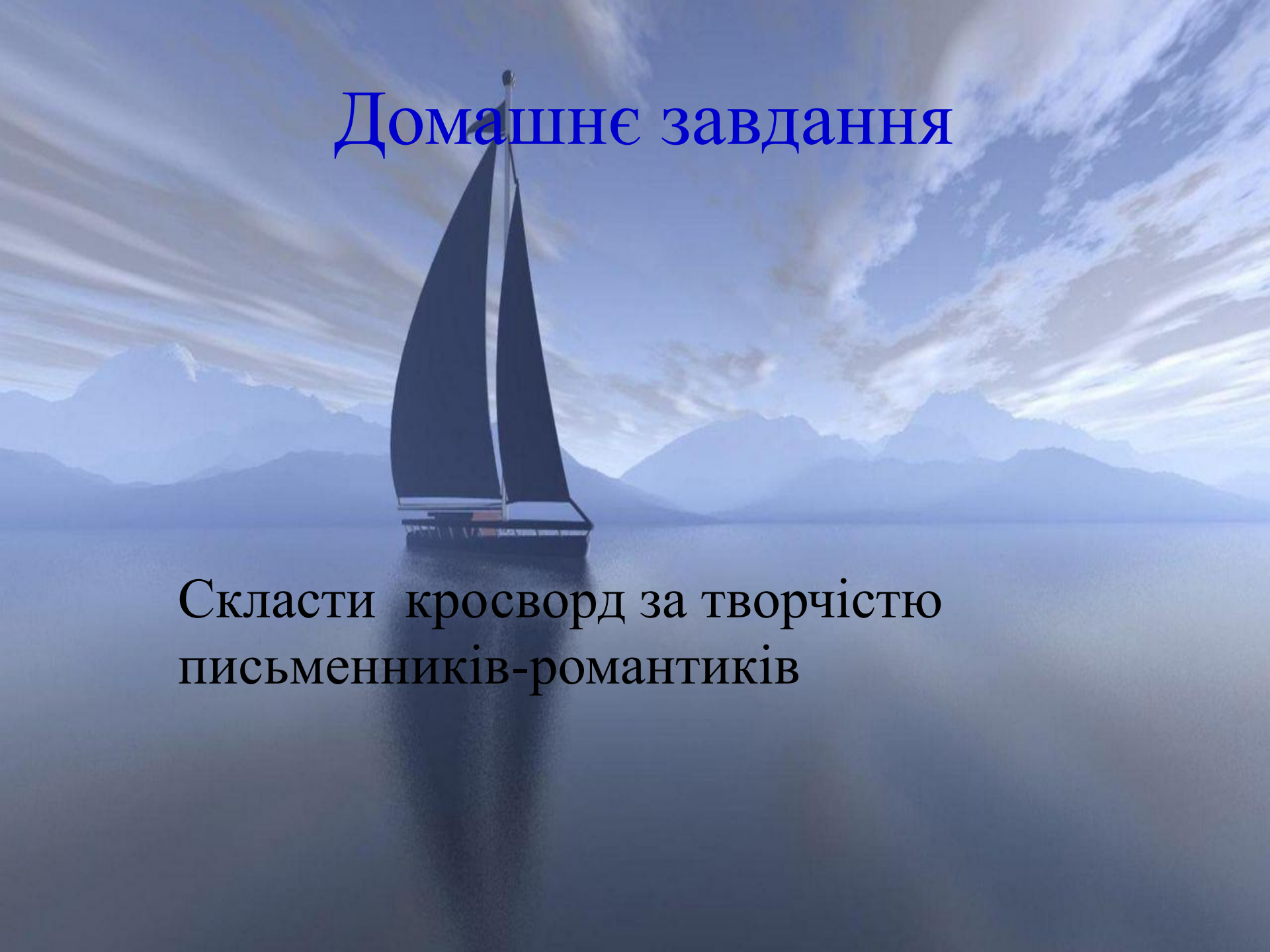
Підведення підсумків

Усна рефлексія.

На уроці я...

- дізнався...
- зрозумів...
- замислився...
- змінив своє ставлення...

Домашнє завдання

A sailboat with dark sails is positioned in the center-left of the frame, sailing on a calm, dark blue sea. The background features a range of mountains under a vast, dramatic sky with soft, wispy clouds and a warm, golden light from the setting or rising sun, creating a serene and contemplative atmosphere.

Скласти кросворд за творчістю
письменників-романтиків

A full-page background image featuring a sailboat with dark sails on a calm body of water. In the distance, there are silhouettes of mountains under a sky with soft, wispy clouds and a subtle light gradient. The overall mood is serene and contemplative.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

ДО НОВИХ ЗУСТРІЧЕЙ!